

Totuus ja uskonnot.

Ystävät A. ja E. ja teosoofi X.

I.

X. Niinkö luulette, herra E.? Totuus on meille ilmoitettu – siis meidän kaikkien pitäisi olla viisaita . . .

E. En itsekään oikein käsitä itseäni. Te sanoitte viime kerralla, että moni totuuden etsijä on maailmalle kertonut, mitä hän on löytänyt. Mainitsitte Platoonin, Giordano Brunon, Jakob Böhmen, Svedenborgin y. m. Sitten sanoitte, että moni mies on tullut maailmaan suorastaan vain totuutta julistamaan, kuten esim. Jeesus, Buddha, Zoroaster, Konfutse y. m. . . . Nyt minusta tuntuu logiikan kannalta, että jos nuo miehet ovat totuuden antaneet maailmalle, maailman pitäisi totuuden tietämän . . . Ja kumminkin . . .

A. Maltappas, veli hyvä! Kovinpa kumma käsitys sinulla onkin totuudesta. Kuvitteletko, että totuus on kuin tämä tuoli, joka, kun se asetetaan keskelle lattiaa, jääpi siihen paikkaan kaikkein katsottavaksi? Luuletko sinä, että totuus on käsin koskettava kappale, jonka toinen pienellä liikkeellä ojentaa toiselle? Etkö muista, että totuutta on verrattu valoon? Voitko sinä nähdä päivän koittavan, jos sulkeudut pimeään huoneeseen ja loiot sängyssäsi? Varmaankaan et, vaikka ystäväsi kuin huutaisivat: „ylös, joudu! Aurinko nousee kultaloisteessaan“. Samaten et totuutta löydä, ellet itse käy sitä etsimässä. Toiset voivat sinua kehottaa, auttaa, opastaa, mutta itse tulee sinun käydä sitä polkua, joka totuuteen vie.

X. Juuri niin, herra A. Ohimennen kerran jo viittasimme tähän samaan kysymykseen. Muistatteko minun maininneeni, että on erotus totuuden näkemisen ja totuuden tietämisen välillä, intuitsioonin eli uskon ja tiedon välillä? Nyt tahdon selittää, mitä sillä tarkoitan. Kaksi miestä L. ja M. tietää kumpikin esim., että maapallo kiertää auringon ympäri 365 ¼ päivässä, että auringon halkaisija on 108,5 kertaa suurempi kuin maan ja että maan etäisyys auringosta on 140 miljoonaa kilometriä. L. on sen kirjoista lukenut tai koulussa oppinut, M. on omien tutkimustensa ja laskujensa nojalla sen todeksi havainnut. Kumpiko heistä on astronoomi, herra E.?

E. Epäilemättä jälkimäinen.

X. Samaten, jos kahdesta veljestä kumpikin tietää, että Jeesus on käskenyt: „Älkää siis surulliset olko, sanoen: mitä me syömme eli mitä me juomme? eli millä me itseämme verhoitamme? Sillä kaikkia näitä pakanat etsivät; sillä teidän taivaallinen Isänne kyllä tietää teidän kaikkia näitä tarvitsevan. Vaan etsikää *ensin* Jumalan valtakuntaa, ja hänen varhurskauttansa, niin kaikki nämät teille annetaan“, – mutta toinen veli valmisteleikse loistavaa papintutkintoa varten, sillä aikaa kun toinen tutkii itseään ja oman sydämensä tilaa, niin kumpi heistä ansaitsee kristityn nimen? . . . Eiköhän se, joka Jeesuksen neuvoa seuraa? . . . Vielä: jos minä järjelläni käsitan, että jokainen paha ajatus, sana tai teko tuottaa pahoja seurauksia sekä itselleni että muille, mutta en minä, vaan ystäväni koettaa olla pahaa ajattelematta, sanomatta tai tekemättä – kumpi meistä silloin viisas on? . . . Epäilemättä en minä, vaan ystäväni.

Erotus on silmiin pistävä. Toiselta puolen teoreettinen tieto eli *usko*, toiselta puolen käytöllinen *tieto*. (Tässä en puhukkaan siitä, että saatamme uskoa semmoistakin, joka ei totta ole; uskolla tarkoitan semmoisen asian näkemistä, joka itsessään tosi on.) Esimerkeistä huomasimme, että tosi tieto on sama kuin taito; vasta se, joka osaa laskea algebrata, hän todellakin tietää, mitä algebra on, sillä hän *taittaa*. Mutta koska hänen taitonsa ilmenee? Ei muulloin kuin laskiessa. Taito on siis tekoa, *elämää*. Toisin sanoin: me saatamme aina – tavalla tai toisella – todistaa sen minkä tiedämme; eikä se tieto meissä ole, ellemme sitä tee. Kun ihminen jotakin tietää, niin hän voi sen todistaa elämässään; ja hänen täytyy se

tehdä. Muuten se tieto ei ole miksikään hyödyksi eikä mistään kotoisin . . . Totuus on valo, olemme sanoneet. Mutta kun lamppu sytytetään, niin lamppu loistaa. Kun ihmisessä on totuuden valo, niin ihminen loistaa . . . „Te olette maailman valkeus“.

Huomatkaa nyt! Juuri sentähden että totuus ihmisen suhteen on tieto, taito – *elämä*, juuri sentähden emme saata sitä toisillemme antaa. Me voimme kertoa veljillemme, mitä me näemme totuuden valossa, me voimme heille näyttää, mitä me taidamme totuuden tiedossa, mitä me uskallamme, mitä me teemme. Mutta ei kukaan meistä voi antaa Itse Totuutta toiselle, sillä totuus on Elämä. Me saatamme kuvata toisillemme, mimmoinen se elämä on ja miten se on saavutettava. Me saatamme pyytää ja rukoilla innostuttaa toisia tekemään niinkuin me, ja me saatamme mennä kuolemaan totuuden puolesta, mutta me emme saata totuutta lahjoittaa toisille – jolleivät itse tahdo sitä vastaanottaa. Niin suuri on ihminen, ja niin pieni.

Jo käsitätte, herra E., mitä se merkitsee, kun sanomme, että suuret miehet semmoiset kuin Buddha, Jeesus, Zoroaster, Krishna, Platon, Giordano Bruno, Kepler y. m. ovat totuutta julistaneet?

E. Käsitän. He ovat antaneet meille ikäänkuin kuvan siitä, minkä ovat nähneet maailman ja ihmisen suhteen sen totuuden valossa, joka heissä oli.

X. Aivan niin . . . Ja nyt voimme syystä kysyä: miksikä noitten suurten henkien antamat kuvat eivät ole yhtäpitäviä ja samoja?

E. Aijoin juuri kysyä samaa.

X. Tyytykää vielä jonkun aikaa siihen, minkä jo viimein sanoin: ne (kuvat) ovat vain *näennäisesti* erilaisia. Meidän täytyy nimittäin muistaa, että maailma on hyvin altis kuvain palvelukseen. Tosi tiedon asemesta se tyytyy häälyvään uskoon ja ripustautuu mielellään metafysiikan koukkuihin. Kun Jeesus esim. nimitti Jumalaa Isäksi ja ihmisiä Jumalan lapsiksi, niin maailma – sen sijasta että tottelemalla Jeesuksen käskyjä ja seuraamalla häntä olisi tunkenut hänen henkeensä ja siten käsittänyt, mitä hän tarkoitti – heti oli valmis luomaan itselleen kuvan persoonallisesta Jumalasta, joka istui taivaissa ja tuomitsi eläviä ja kuolleita. Sitten se maailma rukka unohtikin kaiken tärkeän ja vaipui kokonaan tuon kuvan palvelukseen, vielä kaikella lailla sitä mielessään parannellen ja koristellen. Luonnollista on, että noitten suurien miesten antamat totuuden kuvat siten ovat kehittyneet eli muuttuneet paljon erinkaltaisemmiksi kuin alkuaan olivat. Mutta ennenkuin ryhdymme tätä tutkimaan, sanokaa minulle: mitä oikeutta meillä on senkaltaiseen menettelyyn, mitä oikeutta meillä on sekoittaa ja verrata toisiinsa eri uskontoja? Tiedämmehän hyvin, että meille on opetettu, että kristinusko on totuus ja että kaikki muut uskonnot ja profeetat ovat vääriä ja pakanallisia. Nyt en ajattele meidän subjektiivista oikeuttamme, joka johtuu inhimillisen henkemme vapaudesta, vaan kysyn, onko mitään niin sanoakseni objektiivista perustetta, jonka nojalla vertaileva uskonnotiede on täysin paikallaan? Miten arvelette?

A. Tietysti on, Uskonnot itse antavat meille tuon oikeuden – eli paremmin: uskontojen perustajat sen tekevät. Ovathan kaikki suuret profeetat julistaneet, että heillä on totuus! Sentähden jo velvollisuutemme on katsoa, mitä he väittävät.

X. Niin on – mutta juuri samasta syystä saatamme kysyä, kuten muutamat tekevätkin: kuka heistä sitten totuuden on lausunut? Jospa kaikki ovatkin haaveilijoita, intoilijoita tai pettureita!

A. Onhan meillä heidän elämänsä! Eikö se ole kyllin todistava? Kaikki ovat kuolemaansa saakka pysyneet totuudelle uskollisina.

E. Niin mutta . . . tämä asia se onkin päätäni vaivannut. Kuinka te sen selitätte, herra X?

X. Varsin luonnollista, että mielestänne tämä kohta on hämärä, herra E. Olemmehan tänäänkin monta kertaa maininneet, että noiden profeettain antamat totuuden kuvat ovat erinkaltaiset! Kuinka nyt voimme väittää, että heillä kaikilla totuus on ollut?

E. Sepä se.

X. Katsokaa: *heidän oppeinsa henki on sama*. Joskin muodon puolesta vaihtelevat – ja tästä, kuten väitän, näennäisestä erinkaltaisuudesta myöhemmin puhutaan –, sisältö on sama . . . Ajatelkaa esim., että eri kansoista, eri kansan luokista ja vaikkapa eri aikoina lähetettäisiin miehiä ulos tutkimaan aivan vierasta ja kaukaista maata. Mitä luulette? Tulisivatko heidän matkamuistelmansa aivan

samoiksi, olisivatko heidän havaintonsa aivan samat tuon vieraan maan laadun, asujainten ja elintapojen suhteen? Varmaankaan eivät. Toinen olisi kiinnittänyt huomionsa toiseen, toinen toiseen seikkaan – ja palattuun jokainen kertoisi matkastaan tavalla semmoisella, jota hänen omaisensa käsittäisivät . . . Entäs noiden kertomusten tulevaisuus. Jos satojen vuosien kuluttua joku kulkisi maasta maahan ja tiedustelisi, mitä kansoilla on juteltavaa tuosta kaukaisesta maasta – tokkohan hän tuntisi sitä maata samaksi, jos panisi arvoa kaikelle, mitä kukin kansa kertoo, kun vielä joka kansalta epäilemättä kuulisi, että *heillähän* se on se oikea tieto siitä maasta, he kun kerran olivat sen saaneet mieheltä, joka itse siellä oli käynyt? Hämilleen varmaan vaeltajamme joutuisi, ellei kykenisi erottamaan ydintä kuorista – sitä ydintä, että kaukainen maa löytyy ja että sille, joka sinne aikoo, on hyödyksi tutkia, mitä ennen käyneet tietävät kertoa matkan vaikeuksista j. n. e.

Sama on laita uskontojen ja niiden perustajien ospein. *Kaikki näyttävät ihmiselle ihanteen ja tien ihanteen luo.* Tämä ihanne on täydellinen ihminen. Täydellinen ihminen on se, joka totuuden tietää, sillä totuuden tieto on totuuden elämä, täydellinen elämä. Onhan se jokapäiväinen kokemus! Kun ihminen oppii vähänkin Jumalaa tuntemaan, niin että hän sydämessään kuulee totuuden äänen, silloin hänessä herää himmeä aavistus ihanteellisesta elämästä. Hapuilevat vielä ovat hänen askeleensa täydellisyyden tiellä, mutta katsokaamme, kuinka toinen luopuu pahasta tavasta, toinen tulee lapsellisen hartaaksi kirkossakävijäksi, toinen muuttuu suvaitsevammaksi ja ystävällisemmäksi kansaveljiään kohtaan j. n. e. – kaikki etsien elävää ilmausta sille uudelle valolle, joka koittaa heidän sielussaan! . . . Nouskaamme korkeammalle! Aina huomaamme kasvavan totuuden tiedon, kasvavan viisauden ohessa valoisamman, kauniimman, täydellisemmän elämän. Meidän tulee vain arvostella ylhäältäpäin, katsoa pieniä suurten silmillä, ei suuria pienten; jotka vähemmin tietävät, vähemmin sietävät, viisauden kanssa kasvaa suvaitsevaisuus. Filosoofi ja panteisti Giordano Bruno poltettiin roviolla, hän oli liian suuri aikalaisilleen, jotka katsoivat häntä silloisen kirkon ahtailla silmillä; mutta jos arvostelemme häntä, joka antoi tuomareilleen anteeksi, esim. meidän korkeimman sivistyksen kannalta, niin – lähempänä Jumalaa hän oli kuin hänen murhaajansa, kauniimpi hänen elämänsä oli kuin niiden, syvempi hänen totuuden tietonsa . . .

Nouskaamme vihdoin totuuden Mestarien luo! Heidän kasvoistaan loistaa miltei yliluonnollinen kauneus, niin kaukana me vielä olemme heistä. Mutta vaikkemme heitä käsitä, älkäämme heitä ristiinnaulitko. Älkäämme huutako heille, että he pilkkaavat Jumalaa, kun he esittävät meille täydellisen ihmisen elämän. Älkäämme kutsuko heitä haavelijoiksi tai petteureiksi, kun käskivät meitä seuraamaan heidän jälkiään, älkäämme tehkö heistä jumalia, sentähden ettemme tahdo heitä totella.

Ja nyt joudumme siihen kohtaan, josta lähdimme: mihin perustuu objektiivinen oikeutemme tutkia eri uskontoja? Se perustuu noiden totuuden Mestarien oppien *ystävyyteen*.

Kristityt „palvelevat“ Jeesusta Jumalanaan, buddhalaiset Gautama Buddhaa. Krishna on hindulainen „vapahtaja“, Mohammed on Jumalan araabialaisille lähettämä profeetta j. n. e. – sillä kaikki kansat ovat unohtaneet, että nuo miehet näyttivät ihmisille sen ihanteen, joka heille on määrätty saavutettavaksi.

„Kerronko teille, mikä viisaus on?“ kysyi Konfutse, kiinalaisten profeetta. „Viisaus on se, että kun jotakin tiedän, puolustan sitä tietoa, ja kun jotakin en tiedä, tunnustan sen.“ „Viisaus on se, että teen ihmisille, minkä tahtoisin, että he minulle tekisivät.“

„Suurin ihmetyö on se, että salaatte maailmalta hyvät tekonne ja tunnustatte sille syntinne,“ sanoi Buddha ja hän yhdisti oppinsa seuraavaan runoon:

„Synnistä luopuos,
Hyveeseen pyrkiös,
Sydämes' puhdistaos –
Se on Buddhan oppi.“

„Jokainen kuin syntiä tekee, hän on synnin orja“, sanoi Jeesus. „Olkaat täydelliset, niinkuin teidän taivaallinen Isänne täydellinen on“ . . . „Mitä te siis minua kutsutte: Herra, Herra! ettekä tee mitä minä sanon?“ . . .

Mutta ei meidän tarvitse luetella yksityisiä lauseita. Tutkikaa heidän oppejaan, niin tulette aivan selvään ymmärtämään, että kaikki kasvoivat samalla puulla, että kaikkien sisältö on sama: täydellinen ihminen, jota kaikkina aikoina kaikki kansat ovat kutsuneet Jumalan pojaksi.

E. Tässä valossa todellakin hurjimman lahkolaisen täytyy myöntää, että kummallinen yhteys vallitsee eri uskontojen välillä, ja toiselta puolen epäilijän on tunnustaminen – juuri sen yhtäläisyyden takia –, että paljon totuuden tietoa ehkä piilee puhtaassa ja itsensäkieltävässä elämässä . . .

X. Aivan niin. Nyt meidän siis tulee tutkia, minkätähden eri uskontojen metafysiset käsitteet eroavat toisistaan – vai eroavatko ollenkaan. Mutta sen jätämme ensi kerraksi. Olette tervetulleet niin pian kuin mahdollista.

Elia.

(*Päivälehti* 1897, N:o 145, Helsingissä, Maanantaina 31 p. Toukokuuta 1897, s. 3, palstat 1-7, s. 4, palstat 1-4)